

Jari Lämäsä, Arto Nevala, Outi Aarresola & Hannu Itkonen

Ammattilaisuus amatörismin kriisiyttäjänä suomalaisessa joukkueurheilussa 1975-2018

Johdanto

Modernin urheilun 1900-luvun merkittävin ideologinen kamppailu käytiin urheilun harrastamisen ja urheilun ammattilaisuuden välillä. Vuosisadan alussa amatörismi nousi kansainvälisen Olympialiikkeen johtavaksi periaatteeksi ja varsin nopeasti myös kansallisten urheiluorganisaatioiden ohjenuoraksi. Suomessa ensimmäinen urheilun keskusjärjestö, Suomen Voimistelu- ja Urheiluliitto (SVUL), hyväksyi amatörisäännöt vuonna 1907.¹

Päätös johti amatörismin nousuun hallitsevaksi urheiluideologiaksi seuraavan vuosikymmenen aikana. Amatörismin mukaan urheilun pää-tarkoitus tuli olla harrastus, ei työ. Harrastajamaisuus ohjasikin suomalaisen urheilun organisoitumista ja maahan muotoutui kolmiportainen

urheiluliikemalli, joka koostui paikallisista seuroista, piiriorganisaatioista sekä valtakunnallisesta keskusorganisaatiosta.²

Maailmansotien jälkeinen kasvu, kaupungistuminen, teknologinen kehitys sekä yleinen elintason nousu antoivat vauhtia urheilun muutoksille 1960-luvulta lähtien. Lisääntyneen vapaa-ajan myötä urheilulle yleisöviihteenä syntyi kysyntää etenkin kaupunkiympäristöissä. Muutos vaikutti urheilun organisoitumiseen joukkuelajeissa, joissa ammattimaiseen toimintaan tähtäävät pääsarjajoukkueet erotettiin emoseuroista omiksi hallinnollisiksi kokonaisuuksiksi. Seuraava askel, itsenäisen liigatoiminnan perustaminen jääkiekossa vuonna 1975 merkitsi ammattimaisen yleisölle tarjottavan urheiluviihteen eriytymistä harrastamista varten perustetusta järjestötoiminnasta.

Tämä artikkeli jäljittää huippu-urheilun ammattimaistumista ja eriytymistä harrastusurheilusta neljässä lajissa vuosien 1975–2018 välisenä aikana. Urheilun ammattimaistumisella tarkoitetaan prosessia, jossa alun perin urheilun kansalaistoimintaan ja amatörismin ideologiaan kiinnittynyt lajien organisatorinen kenttä eriytyi vastatessaan ammattimaistumishaasteeseen. Ammattimaistumishaasteella taas tarkoitetaan ilmiötä, jossa urheileminen harrastuksena muuttuu huipputasolla urheiluksi ammattina. Organisaatio- ja järjestelmätasolla ammattiuurheilu voidaan määritellä toiminnaksi, joka kerää tuloja harrastajakunnan ulkopuolelta ja on nykyisessä kilpailumuodossaan riippuvainen tuosta tulonhankinnasta.³

Tutkimuskohteena on neljä joukkueurheilulajia: jääkiekko, koripallo, pesäpallo ja salibandy. Tarkastelu alkaa jääkiekkoliigan, ensimmäisen ammattilaissarjan, perustamisesta vuonna 1975 ja ulottuu nykypäivään. Tämän artikkelin tutkimuskysymykset ovat: 1) Miten neljän joukkuelajin kansallisen huippu-urheilun sarjatoiminta on organisoitu vuosina 1975–2018? 2) Millaisia kausia kyseisten joukkuelajien kansallisen huippu-urheilun ammattimaistumisessa voidaan erottaa vuosina 1975–2018? Tutkimuksen aineisto on kerätty lajiliittojen toimintakertomuksista ja päätösasiakirjoista vuosilta 1975–2018. Lisäksi tutkimuksessa on haastateltu kymmentä lajeissa pitkään toiminutta urheilujohtajaa.

Artikkelissa esitellään tutkimustehtävän jälkeen keskeiset käsitteet aikaisempaan aihepiiriä sivuavaan tutkimukseen pohjautuen. Tämän jälkeen esitellään tutkimusmenetelmät ja tutkimuksen lajit. Tulokset

esitellään eri kehien mukaisesti; ensin käydään läpi urheilijoiden ja valmentajien ammattimaistuminen, tämän jälkeen seuraorganisaatioiden ja lopulta liigan perustaminen ja systeeminen ammattimaistuminen. Lopuksi esitetään synteisinä lajien ammattimaistumisen kaudet sekä pohditaan jatkotutkimuksen suuntia.

Keskeiset käsitteet ja aiempi tutkimus

Tutkimuksen pääkäsitteellä, ammattimaistumisella, on urheilun kentällä erityinen merkitys. Se johtuu ammatillisuuden vastakohtaan, amatörismin hallitsevasta asemasta 1900-luvun urheilussa.⁴ Urheilun säännöissä raha asetettiin määrittämään rajaa amatörismin ja ammatillisuuden välille. Amatörisääntöjen mukaan urheilija ei saanut ansaita urheilemalla taloudellista hyötyä. Näiden sääntöjen nojalla useita menestyneitä urheilijoita joko hylättiin jälkikäteen, kuten Jim Thorpe, tai estettiin osallistumista olympialaisiin, kuten Paavo Nurmi.⁵ Amatörisääntöjen noudattaminen johti ammatillisuuden hyväksyneiden urheilulajien, kuten tennis ja jalkapallo, irtaantumiseen olympiaohjelmasta 1920- ja 1930-luvuilla.⁶ Amatörismin alkujuuria on istutettu antiikin urheiluun, mutta amatörismillä on kuitenkin modernimmat englantilaiseen luokkayhteiskuntaan juontuvat juuret.⁷ Suomessa amatörismin yleistyminen urheilun normipohjana 1900-luvun alussa merkitsi rahapalkkinnoista luopumista hiihdossa, luistelussa ja painissa. Ammatillisista tuli näin ollen amatöörejä.⁸

Urheilun ammattimaistumiseen viitataan yleisimmin juuri silloin, kun kuvataan eri toimijoiden (urheilija, valmentaja) siirtymistä harrasteilijoista palkkio- tai palkkasuhteisiksi työntekijöiksi. Myös käsite ammatillisuus, joka viittaa lähinnä toiminnan laatuun ja toimijoiden asenteseen, rinnastetaan useimmiten juuri ammatillaisten toimintaan, vaikka keskeiset ammatillisuuden tunnusmerkit, työsuhde ja palkkiot, eivät täytyisikään. Suomessa urheilijoiden ja valmennuksen ammattimaistumista on tutkittu varsin niukasti.⁹

Urheiluorganisaatioiden tutkimukseen ammattimaistumisen käsite liitettiin 1970-luvulla. Etenkin kanadalaisten analysoinnit urheiluor-

ganisaatioiden muutoksista nostivat ammattimaistumisen tutkimustee-
maksiksi.¹⁰ Suomalaisia urheilujärjestöjä tutkineet Heikkala ja Koski (1998)
ymmärsivät ammattimaistumisen jatkumona, jolloin kehityksen alku-
päässä toiminta on tavoitteetonta ja epäjohdonmukaista puuhastelua,
loppupäässään taas hiottua ja korkealaatuista ammattityötä.¹¹ 1990-lu-
vun ammattimaistumisen piirteiden tutkimuksesta on 2000-luvulla siir-
rytty tarkastelemaan ammattimaistumisen muotoja, syitä ja seurauksia
urheiluorganisaatioissa.¹²

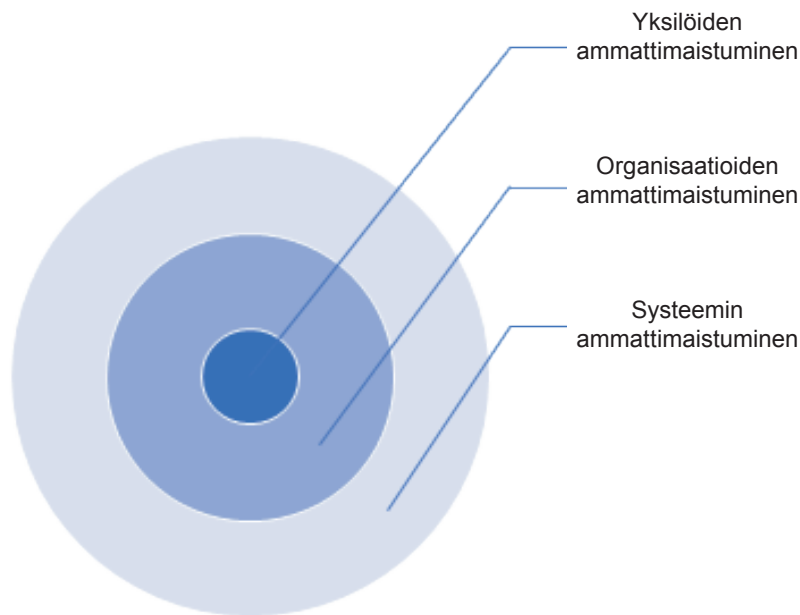
Tässä tutkimuksessa ammattimaistumisen käsitteellistäminen perus-
tuu Dowlingin, Edwardsin ja Washingtonin (2014) luokitukseen, joka
määrittelee ammattimaistumista kolmella eri tasolla: 1) Ammattien am-
mattimaistuminen, jolla tarkoitetaan ammattien pyrkimystä hallinnoida
ja puolustaa omaa reviiriään. Profession tunnusmerkkeinä pidetään kou-
lutusta, tietopohjaa sekä eettistä koodistoa; 2) Organisatorinen ammat-
timaistuminen, joka yleisimmin tarkoittaa palkattujen ammattilaisten
ilmestymistä organisaatioihin, yritysmäisten toimintatapojen omaksu-
mista voittoa tavoittelemattomissa organisaatioissa sekä näitä seuraavien
prosessien ja vaikutusten tarkastelua sekä 3) systeeminen ammattimais-
tuminen, jolla tarkoitetaan laajempia, organisaatioiden välisten, järjestel-
mien ammattimaistumisprosesseja (Kuvio 1).¹³

Tutkimuksessa ammattimaistumista tarkastellaan kolmen kehän
kautta. Sisimmän kehän muodostaa yksilöiden ammattimaistuminen.
Siinä on kyse toimijoiden, urheilijoiden ja valmentajien, muuttumisesta
palkkatyöläisiksi. Seuraavalla kehällä keskiössä ovat organisaatiot, lajiliit-
tot, urheiluseurat ja muut joukkueurheiluun liittyvät tahot. Uloimmalla
kehällä nämä sisimpien kehien toimijat ja organisaatiot muodostavat sys-
teemin, ammattilaisurheilun organisatorisen kentän, joka tässä tapauk-
sessa tarkoittaa lajin kansallisen ammattiuurheilun kenttää.

Organisatorinen kenttä on instituutioteorian keskeinen käsite. Sillä
viitataan organisaatioihin, jotka muodostavat tunnistetun institutionaa-
lisen kokonaisuuden. Organisatorisella kentällä vaikuttavat tärkeimmät
tavarantoimittajat, resurssien ja tuotteiden kuluttajat, sääntelevät yksiköt
sekä muut organisaatiot, jotka tuottavat samanlaisia palveluja tai hyö-
dykkeitä.¹⁴ Nämä organisaatiot muodostavat kehittyvän ammattiuurhei-
lun yhteisön ja ne kommunikoivat useammin keskenään kuin muiden
organisaatioiden kanssa.¹⁵ Samalla organisatorinen kenttä muodostaa

välittävän tason laajojen yhteiskunnallisten käytäntöjen ja yksittäisten organisaatioiden välille. Käsitettä on käytetty muutamissa joukkueurheilun kansainvälisissä tutkimuksissa.¹⁶

KUVIO 1. Ammattimaistumisen kehät.

Tutkimusmenetelmät ja tarkasteltavat lajit

Tutkimuksen tarkoituksena on analysoida suomalaisen joukkueurheilun ammattimaistumista ja eriytymistä harrasteurheilussa neljässä joukkuelajissa vuosina 1975–2018. Tutkimuksen tarkastelu kohdistuu siis noin 45 viime vuoden historiaan. Tutkimuksen aineistona toimivat mukana olleiden neljän lajin lajiliittojen toimintakertomukset sekä valikoidut päätösasiakirjat vuosilta 1975–2018. Toimintakertomusten avulla rakennettiin tapahtuma- ja käsitekartta kunkin lajin keskeisistä ammattimaistumiseen liittyvistä prosesseista ja tapahtumista. Arkistolähteiden lisäksi tutustuttiin lukuisiin toissijaisiin lähteisiin, aiheesta kirjoitettuihin historiikkeihin sekä aiheen tutkimukseen. Tapahtumia tarkennettiin päätösasiakirjojen ja kymmenen urheilujohtajan teemahaastattelujen

avulla. Teemahaastatteluihin valittiin henkilöitä, joiden urheilujohtajaura oli merkittävä ja kattoi joko merkittävän tapahtuman tai ajallisesti pitkän jakson. Haastateltavat olivat kaikki miehiä ja he edustivat jääkiekkoa (4 kpl), koripalloa (2 kpl), pesäpalloa (2 kpl) sekä salibandyä (2 kpl). Haastattelut kestivät 42 min–1 h 45 min. Haastattelut toteutettiin 20.8.–15.10.2019 aikana. Kaikki haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin. Aineistoa muodostui yhteensä 122 liuskaa.

Tutkimuksen lajivalintaa voi perustella ensinnäkin niiden poikkeavalla sijoittumisella jatkumolla ei-lankaan ammattimaistunut laji– pitkälle ammattimaistunut laji. Jääkiekko edustaa Suomessa pitkälle ammattimaistunutta lajia, koripallo ja pesäpallo puoliammattilaislajeja sekä salibandy uutta ja vähän ammattimaistunutta lajia. Toiseksi lajit eroavat ammattilaisten määrän ja talouden suhteen olennaisesti toisistaan. Jääkiekon ylivertaisuus taloudessa ja ammattilaisten lukumäärissä käy ilmi taulukosta 1. Siitä ilmenee myös sukupuolten välinen ero. Kun neljän lajin miesten liigojen yhteenlaskettu liikevaihto vuonna 2017 oli 112,3 miljoonaa euroa, jää naisten liigojen liikevaihto 4,4 miljoonaan euroon. Myös ammattipelaajien ja -valmentajien kohdalla naisten osuus kokonaismäärästä on muutaman prosentin luokkaa. Ammattilaistuminen on siten ennen kaikkea miesten pääsarjatasoja koskeva ilmiö ja siksi naisten pääsarjatason ammattimaistuminen rajataan tämän artikkelin tarkastelun ulkopuolelle. Tämä ei tarkoita sitä, etteikö naisilla silti ole tärkeä merkitys lajin kannalta. Esimerkiksi koripallossa naisten osuus lisenssi-pelaajista on yli kolmannes ja pesäpallossa lähes puolet. Sen sijaan jääkiekossa vain alle joka kymmenes pelaaja on naispuolinen.

Lajien ammattimaistumisen erot ilmenevät myös pääsarjojen kausien kokonaisyleisömäärien vertailussa (Kuvio 2). Jääkiekon SM-liigan kokonaisyleisömäärä on yli kaksi miljoonaa, kun muissa lajeissa liikutaan reilusti alle 500 000 katsojan tasolla. SM-Liiga ylitti miljoonan katsojan rajan ensimmäisen kerran kaudella 1986/-87, jolloin liigassa pelattiin yhteensä 234 peliä. Liigan kokonaisyleisömäärä kasvoi aina kauteen 2012/-13 saakka, jolloin ylitettiin 2,4 miljoonan katsojan raja yhteensä 463 ottelussa. Jokereiden siirtyminen KHL-liigaan näkyy yli 300 000 katsojan vähennyksenä kauden 2013/-14 jälkeen.

TAULUKKO 1. Neljän joukkuelajien harrastamisen ja ammattimaistumisen tunnuslukuja.

	Lajissa lisenssi urheilijoita 2018 ¹	Tyttöjen/naisten osuus lisenssi-urheilijoista	Liigan joukkueiden yhteenlaskettu liikevaihto 2017 miehet/naiset ²	Lajissa urheilijavakuutuksen omaavia ammattipelaajia 2018 ³	Lajissa päätoimisia ammattivalmentajia 2016 ⁴
Jääkiekko	73 400	8 %	96,4 m€ ⁵ / 0,6 m€	622	260
Koripallo	20 400	37 %	5,7 m€ / 1,0 m€	93	56
Pesäpallo	17 200	45 %	7,1 m€ / 2,1 m€	89	32
Salibandy	61 400	17 %	3,1 m€ / 0,7 m€	-	15

Pesäpallon suosio kasvoi tasaisesti aina 1970-luvun lopulta lähtien. Kaudella 1990 käynnistynyt Superpesis nosti sekä ottelu- että yleisömääriä entisestään ja kaudella 1997 miesten superpesiksen katsojamäärät hiipoivat jo 500 000 rajaa, mutta romahtivat sopupelien seurauksena alle 300 000 katsojaan. Kaudesta 2005 lähtien katsojamäärät ovat olleet jälleen kasvussa. Koripallossa katsojatilastoja löytyy kaudesta 1990-lähtien. SM-sarjan kokonaiskatsojamäärä 2,5 kertaistui 1990-luvun alusta 2010-luvun alkuun mennessä, jolloin yleisömäärä ylitti 250 000 rajan. Samassa ajassa pelien määrä lähes kaksinkertaistui 159 ottelusta 291 otteluun. 2010-luvulla sekä ottelu- että kokonaiskatsojamäärä ovat laskeutuneet hieman. Salibandyssä kattavia tilastoja on saatavilla kaudesta 1994/-95 lähtien. Salibandyliigan kokonaiskatsojamäärä on ollut tasaisessa

1 Lähde: Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskus, Liikuntajärjestöjen seurantakortit. Päivitetty 21.12.2018. Julkaisematon lähde.

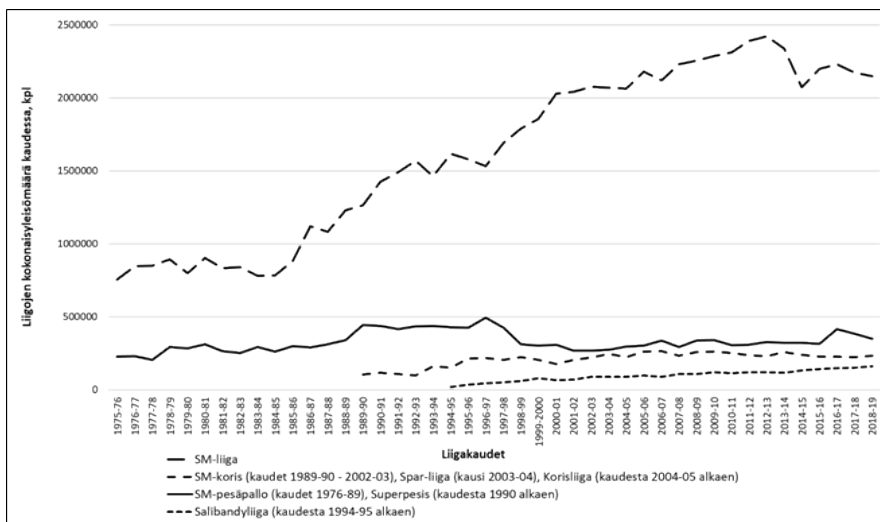
2 Lähteet: SM-liiga; www.taloustieto.fi, luettu 12.8.2019, Korisliiga; Aki Karjalainen, henkilökohtainen tiedonanto 16.4.2018, Superpesis; Jussi Pyysalo, henkilökohtainen tiedonanto 12.4.2018, Salibandyliiga; Jyrki Paajanen, henkilökohtainen tiedonanto 12.4.2018.

3 Lähde: Katri Kytömäki, Henkilökohtainen tiedonanto. Tapaturmavakuutuskeskus, 4.10.2019.

4 Lähde: Maija Puska, Jari Lämsä ja Pekka Potinkara, Valmentaminen ammattina Suomessa 2016. KIHU:n julkaisusarja, nro 53. KIHU, Jyväskylä, 2017.

5 Sisältää ainoastaan seurojen, ei mahdollisten konsernien, liikevaihdon.

kasvussa, vaikka ottelumäärä ei ole lisääntynyt muiden lajien tahdissa. Miesten salibandyliigassa pelattuja 218 ottelua seurasi kaudella 2018/-19 yhteensä 160 000 katsojaa.

KUVIO 2. Jääkiekon, koripallon, pesäpallon ja salibandyn miesten pääsarjojen kokonaisyleisömäärät kausilla 1975/-76 – 2018/-19.⁶

Urheilijat ja valmentajat ammattimaistuvat 1980- ja 1990 -luvuilla

Amatörismiin nojanneet urheilusäännöt kielsivät urheilulla ansaitsemisen, mutta säännön valvonta ja rajojen vetäminen amatöörin ja ammattilaisen välille osoittautui mahdottomaksi tehtäväksi.¹⁷ Niin yksilö- kuin joukkueurheilussa erilaisten palkkioiden ja korvausten maksaminen tapahtui epävirallisesti. Valvonnan näkökulmasta on myös syytä huomata, että urheilijoiden säännönmukaista käyttäytymistä valvoi urheilujärjestelmä, eivät viranomaiset. Yhdistyksinä urheiluseurat tulivat kirjanpitovelvollisiksi vasta vuoden 1973 kirjanpitolaain uudistamisen yhteydessä. Aiemmin seu-

6 Lähteet: Jääkiekkokirja. Suomen Jääkiekkoliiton ja liigan virallinen kausijulkaisu 2019–2020. AnnaMedia Oy, 2019, 168. Korisliigan tilastosivut, <https://www.basket.fi/basket/sarjat/>, luettu 24.8.2019. Toimintakertomukset 1975–1999. Suomen Pesäpalloliitto, Suomen Urheiluarkisto ja Jussi Pyysalo, henkilökohtainen tiedonanto vuodet 2000–2019, 25.9.2019. Salibandy: <https://salibandy.fi/huippu-urheilu/salibandyliiga/historia-ja-ennatukset/tilastot-tiedostoina/>. Luettu 15.12.2019.

rat olivat tilivelvollisia ainoastaan omalle vuosikokoukselle.¹⁸ Viranomaiset kiinnostuivat urheilijoiden palkkioista vasta 1970-luvulla ja 1980-luvun alussa verottaja tarkasti jääkiekkoseurojen maksamia urheilijapalkkioita ja korvauksia, jolloin myös osa seuroista joutui maksamaan jälkiveroja.¹⁹

Urheilijoiden ammattimaistumiskehityksen kannalta merkittävä siirto tehtiin Tampereella, kun Montreal-mailatehtaan ja Tapparan toiminnassa mukana olleet urheilu- ja liikemiehet päättivät yhdistää nämä kaksi sektoria jääkiekkoilun kehittämiseksi vuonna 1970. Tuolloin perustettiin Liiga-Tappara ry, joka erotettiin emoseura Tappara ry:stä.²⁰ Montreal-mailayhtiö rahoitti Liiga-Tapparaa ja maksoi kasvattajakorvauksia emoseuralle. Uudistuksessa pelaajat siirtyivät mailatehtaan palkkalistoille, mikä merkitsi harjoittelun systematisointia sekä puoliammattilaisuutta. Aluksi pelaajien ammattimaistumisessa keskiössä oli koventuva harjoittelu. Mallia otettiin tuolloin menestyksekkäistä yksilölajeista sekä ulkomaisista valmentajista.²¹ Seuraavalla vuosikymmenellä valmennukseen panostettiin vahvemmin ja pelaajista haluttiin ammattimaisempia:

”Mut silloin se sanoma oli meillä se, et nyt pitäis päästä irti tästä, jätkät tekee töitä päivät ja sit illat treenattiin. Pitää treenejä myöskin ruveta pitää aikasemmin et iltoja jää vapaaks, ja aamuharjoitukset ja muuta, et ajettiin tällöinen puoliammattilaisuus joka levisi aika nopeasti. Ja siitä sit vasta oikeestaan täysammattilaisuus tuli vasta sitten joskus 80–90-luvun vaihteessa.” (H9, jääkiekko)

Yksittäiset tähtipelaajat ansaitsivat jääkiekolla merkittäviä summia, mutta yleisesti ottaen lähes kaikilla pelaajilla oli joko opiskelu- tai muu työura jääkiekon rinnalla vielä 1980-luvulla. Liigaseuran toiminnanjohtaja tiivistää asian: ”Ei niitä pelaajia seuran työntekijöinä voinut pitää, kun uusille pelaajille piti aina hommata työpaikka, jotta he suostuivat siirtoon.” (H10, jääkiekko). 1990-luvun alussa muun muassa Helsingin Jokerit vei jääkiekon julkisuuden ja markkinoinnin uudelle tasolle. Urheilijat, kuten Teemu Selänne, nousivat koko kansan tuntemiksi julkisuuden henkilöiksi, joita hyödynnettiin monin tavoin niin koko jääkiekon kuin liigaseuran markkinoinnissa. Toiminnan kaupallistuminen, kasvaneet pelaajapalkkiot sekä urheilijoiden pelaajasopimusten määräykset, joita oli vaikea tulkita muuksi kuin työsuhteeksi, edistivät urheilijan ammatin virallistamista.

Ammattimaistuva urheilu vaatii taloudellisia resursseja. Verottaja kiinnostui jääkiekon liigaseurojen taloudesta 1970-luvun lopulla. Asian huomioi myös pilapiirtäjä Kari. (Piirros SM-liiga Oy:n kokoelmassa)

Piirroksen kuvateksti:
MISTÄ OLET SAANUT
SELLAISEN LUULON
ETTÄ MEIKÄLÄISEN
YMPÄRILLÄ LIKKUISI
RAHAA?

Koripallossa pelaajasiirrot käynnistyivät 1960-luvulla ja yleistyivät seuraavalla vuosikymmenellä. Tapiolan Honka oli ensimmäinen pelaajasiirroilla menestykseen noussut seura.²² Koripallon erikoisuutena oli 1970-luvulla käynnistynyt amerikkalaisten pelaajien levittäytyminen Eurooppaan ja Suomeen. Vaikka ulkomaalaisten pelaajien lukumäärää pyrittiin rajoittamaan, määrittivät nämä vahvistukset suurelta osin koko peliä koripallon SM-sarjassa, mikä hidasti suomalaisten pelaajien kehittymistä ja ammattimaistumista.²³ Ammattimaistuminen vauhdittui 1980-luvun aikana, jolloin vaikutteita valmennukseen saatiin niin yksilölajeista kuin ulkomailtakin. Parhaissa seuroissa harjoiteltiin kaksi kertaa päivässä jo 1980-luvun puolivälissä, tosin vielä siviilitöiden ehtoilla aamuin ja illoin. Pelaajille maksettiin palkkioita ja valmennukseen palkattiin ammattivalmentajia, joiden palkkaaminen mahdollistui usein valmentajien toisen ammatin joustoilla.²⁴

Pesäpallossa pelaajille maksettavat korvaukset kasvoivat rajusti 1980- ja 1990-luvulla lajin suosion kasvun myötä. Pesäpallossa, kuten myös

muissa lajeissa, aiempina vuosikymmeninä kukoistanut ”tanssilavojen tapa, jossa yhtyeille maksettiin lippukassasta ilman kuittia” (H4, pesäpallo), oli muuttunut jo 1980-luvun puolivälissä ammattimaisemmaksi ja viimeistään superpesiksen perustamisen jälkeen lajissa otettiin käyttöön yhteisiä urheilijasopimusmalleja ja yhteisiä toimintatapoja. Lajin toimijoilla oli kuitenkin kova vauhti onnistuneiden markkinointitoimienpiteiden, uuden pelimuodon, vedonlyönnin sekä Kaisaniemen Tiikerit -hankkeen aiheuttaman nosteen seurauksena.²⁵ Huippupesäpallon nousu katkesi vuoden 1998 sopupeleihin, jonka jälkeen lajin suosio ja yleisömäärät romahtivat pitkäksi aikaa. Tämä vaikutti luonnollisesti myös pelaajien ja lajin ammattimaistumiseen.

Salibandyssä pelaajapalkkiot nousivat esille ensimmäisen kerran 1990-luvulla, etenkin näkyvyyttä saaneiden MM-kilpailuiden jälkeen.²⁶ Salibandyssä liiton ote huippupelaajiin on ollut muita lajeja heikompi. Lajiliitto ei ole halunnut sekaantua pelaajien ja seurojen välisiin suhteisiin, eikä lajissa ole laadittu yhtenäisiä pelaajasopimuksia. Käsitys lajin ammattimaistumisesta Suomessa vertautuu muihin maihin: ”jos puhutaan että kuinka paljon siellä oikeesti pelkästään siitä pelaamisesta tai pelaamisella elää, niin ei niitä ihan hirveesti Suomessa oo, et kyl niit on paljon enemmän sitten Sveitsissä ja Ruotsissa” (H1, salibandy)

Ennen vuotta 1995 urheilijoilla ei Suomessa ollut lainkaan tapaturma- ja työeläkelakeja vastaavaa ansioperusteista sosiaaliturvaa, vaikka urheilijoille oli suuriakin korvauksia maksettu jo kauan aikaa.²⁷ Lopulta urheilijan perusturvan parantaminen käynnistyi vakuutusosoikeuden vuoden 1994 päätöksestä, jossa todettiin, että aiemmin Suomessa jääkiekkoillut ulkomaalispelaaja oli ollut työsuhteessa seuraan. Tämän jälkeen urheilijoille luotiin aluksi erillinen, rajoitetumpi vakuutusperiaatteille rakennettu sosiaaliturva vuonna 1995. Tätä asetusta uudistettiin ja laajennettiin vuonna 1998 ja lopulta heinäkuussa 2000 tuli voimaan laki urheilijoiden tapaturma- ja eläketurvasta, jota on uudistettu vuosina 2009 ja 2016.²⁸ Urheilijoilla on siis oma sosiaaliturvajärjestelmä, joka ei ole niin kattava kuin muiden yleinen työntekijöiden sosiaaliturva. Periaatteessa urheilijoiden sosiaaliturvaa on parannettu pienin askelin ottaen kuitenkin huomioon lajien eriasteinen ammattimaistuminen sekä työnantajien eli urheiluseurojen taloudelliset resurssit.²⁹

Seuraorganisaatiot ammattimaistuvat 1990- ja 2000-luvuilla

Tutkimuksessa selvitettiin haastattelujen ja kirjallisten lähteiden nojalla myös seuraorganisaatioiden ammattimaistumista. Pääosa haastatelluista oli valtakunnallisen tason toimijoita, jolloin heillä oli hyvä yleiskuva lajin toiminnasta. Ammattimaistumisen kriteerinä oli päätoimisen henkilön palkkaus ja sitä kautta saatu osaamisen lisääntyminen ja seuratoiminnan aktivoituminen. Myös yhtiöpohjaisten seurojen perustamista kartoitettiin.

Seuraorganisaatioiden ammattimaistuminen ei tapahtunut samanaikaisesti pelaajien ja valmennuksen ammattimaistumisen kanssa. Jääkiekossa päätoimisia seurajohtajia oli jo SM-liigan perustamisen aikoihin, mutta vielä 1990-luvulle saakka menestyvissä joukkueissa seuran hallinto oli muutamien ihmisten varassa. SM-liigahallituksen ensimmäinen jääkiekon ammattijohtajajäsen oli Urpo Helkovaara, joka valittiin hallitukseen vuonna 1985.³⁰

Pesäpallossa ja koripallossa valtakunnallisella tasolla toimineet haastateltavat toivat esille sen, että 1980-luvulla ja jopa aiemmin lajeissa oli muutamia ammattimaisesti toimivia sarjaseuroja, mutta kirjo pääsarjaseurojen keskuudessa oli suuri.³¹ Koripallossa Kotkan Työväen Palloilijat ry (KTP) perusti osakeyhtiö KTP Basket Oy:n jo vuonna 1989. Yhtiö meni konkurssiin myöhemmin. Pesäpallossa oli muutamia pääsarjaseuroja, jotka olivat päätoimisten seuratyöntekijöiden johtamia 1980-luvulla. Näiden vastapainoksi oli seuroja, joissa toiminta oli pitkälti aktiivisen puheenjohtajan varassa.³² Salibandy kehittyi uutena lajina voimakkaasti yksittäisten peliporukoiden kautta, joissa ei ollut perinteistä seuratoimintakulttuuria. Osassa suuremmista seuroista liigajoukkueen vauhti kiihtyi 2000-luvulla, jolloin haasteeksi muodostui seurakokonaisuuden kehittäminen.³³

Jääkiekko toimi myös seuraorganisaatioiden ammattimaistumisen edelläkävijänä. Etenkin Turkuun rakennettu arena vuonna 1991 ja Helsingin arena 1997 nostivat yleisön uudella tavalla ottelutapahtuman keskiöön.³⁴ Samalla urheiluviihde alkoi kiinnostaa myös laajempaa yleisöä ja yhteistyökumppaneita. Myös seurojen toimistoon palkattiin työntekijöitä hoitamaan hallintoa ammattimaisemmin:

”1990-luvulla sit tuli varmaan se että seuroihin tuli päätoimiset toimitusjohtajat ja varmaan, myös toimistopäällikkö varmaan tuli et siel ruvettiin pyörittää sitä, toimistoo. Palkattiin toimisto, ... et enää sitä ei hoidettu kotona tai, joku puheenjohtaja hoiti jossakin, kotona illalla ja, tiedän että pelaajasopimuksii tehtiin periaattees, hallin kulmalla vessapaperiin, ni sovittiin joku juttu kun oltiin sovittu et nyt siirryttiin siihen että, dokumentoidaan, asioita ja ruvetaan tekemään, ammattimaisesti.” (H5, jääkiekko)

Urheilun ammattimaistumisen ja kaupallistumisen kannalta jääkiekon SM-liigan yhtiöittäminen vuosina 1998–2002 oli merkittävä kehitysaskele. Lajin kasvu, uudet areenat ja maajoukkueen menestys näkyivät lajin suosiossa jo 1990-luvulla, mutta myös haasteita riitti. Liigaseurojen taustayhtiöitä (Hockey Reipas Oy 1992 ja Liiga-Kalpa Oy 1993) meni konkurssiin 1990-luvun laman aikana.³⁵ Euroopan unioniin liittyminen ja pelaajien vapaan siirtymisen toteutuminen yhdessä taloudellisesti kasvavan toiminnan kanssa osoittivat suuntaa ammattilaisuuden ja kaupallisuuden virallistamiselle. Kaudelle 1998/-99 liiga valmistautui jo toimintasuunnitelmassaan tulevaan muutokseen, jossa liigaseurojen toimintaa ei enää tulkittaisi yleishyödyllisyyden, vaan puhtaasti liiketoiminnan näkökulmasta.³⁶ Valtiovarainministeriön asettaman urheilun verotusryhmän muistio lokakuussa 1998 vahvisti muutostarvetta.³⁷ Lopulta yhtiöittäminen tapahtui Liigan osalta kahdessa osassa. Ensin Liiga ry muuttui osuuskunnaksi elokuussa 1999 ja lopulta osakeyhtiö SM-liiga Oy merkittiin kaupparekisteriin heinäkuussa 2002. Samalla Hämeenlinnan Pallokerhoa (HPK) lukuun ottamatta kaikki liigan osakkaat olivat muuttuneet yhtiömuotoisiksi toimijoiksi.³⁸

Korisliigan 11 joukkueesta kaudella 2017/-18 neljällä joukkueella (Espoo United, Helsinki Seagulls, KTP ja BC Nokia) oli taustayhtiö. Pesäpallossa Sotkamon Jymy on yhtiöittänyt toimintansa vuonna 1999 ja salibandyssä seurojen omistamina toimii markkinointiyhtiö kahdessa pääsarjaseurassa, Tampereen Classicissa sekä Seinäjoen Peliveljissä (SPV).

SM-liigan perustaminen eriyttää yleisö- ja harrastejääkiekon

Liiga on joukkuelajien ammattiuurheilun kilpailumuoto, urheilusarja. Se on keskeinen ammattiuurheilun systeemitason rakenne. Ensimmäinen kansallinen ammattilaisliiga, The National League, perustettiin baseballiin Yhdysvalloissa vuonna 1876. Euroopassa ensimmäinen ammattilaisliiga perustettiin Englannissa vuonna 1888, nimellä The Football League.³⁹ Tässä tutkimuksessa liigamuotoisen sarjatoiminnan käynnistyminen ja mahdollinen itsenäistyminen kansallisen lajiliiton toiminnasta muodostaa joukkueurheilun keskeisen ammattiuurheilurakenteen.

Suomalainen urheilu organisoitui vuosina 1906–1993 urheiluliikkeiden mallin mukaisesti. Urheiluliikkeissä keskeistä oli demokraattinen päätöksenteko, jossa ylimmällä, valtakunnan tasollakin, valtaa käyttivät seurojen edustajat. Samalla kansallinen lajiliitto hallinnoi laajasti lajin urheilua aina paikallisen ja alueellisen tason kilpailuista kansainvälisiin arvokilpailuihin saakka. Joukkueurheilujen ammattimaistuesssa keskeinen jännite muodostuikin kansallista pääsarjaa pelaavien huippujoukkueiden ja harrastustoimintaa pyörittävien muiden seurojen välille.

Jääkiekossa ristiriidat pääsarjaseurojen ja muiden seurojen välillä lisääntyivät 1970-luvun alussa.⁴⁰ SM-sarjaa pelanneet seurat perustivat Sarjaseurat ry:n. SM-sarjalaiset kokivat, että pienten seurojen äänillä toimivat ”maakuntien miehet” estivät kansallisen huippujääkiekon kehittymistä Suomessa. Toisaalta pienet seurat vastustivat resurssien keskittämistä ainoastaan huippukiekon kehittämiseen. Sarjaseurojen edustajat muun muassa marssivat ulos Jääkiekkoliiton liittokokouksesta Lappeenrannassa 1973, kun asiat eivät edenneet heidän haluamalla tavalla. Tilanteen ratkaisemiseksi liitto asetti vuonna 1974 organisaatiotoimikunnan, jonka tehtäväksi annettiin organisaation uudistaminen kaikkia osapuolia kuulemalla.⁴¹ Toimikunta jakautui kahteen työryhmään, joista toinen ratkaisi lajiliittoon liittyviä kysymyksiä ja toinen SM-sarjan haasteita. Mestaruussarjan uudistanut ryhmä päätyi malliin, jossa mestaruussarjatoimintaa varten perustettaisiin oma organisaatio, liigayhdistys. Sen jäseniä olisivat jääkiekon emoseuroista eriytetyt paikalliset liigayhdistykset⁴²:

”Siinä oli päällimmäisenä ajatuksena se, et jos se, siinä oli jo ajatus tästä ammattimaistumisesta, ja et jos sattuu et tulee konkurssi, ettei ne emäseurat joudu mukaan siihen, sen takia tuli tällaiset liigayhdistykset, joissa oli siinä mallisäännös, et siinä on vaan kolme jäsentä hallituksissa.” (H9, jääkiekko)

Suomen jääkiekkoliiton ylimääräinen liittokokous huhtikuussa 1975 teki lajin ammattimaistumiskehityksen kannalta merkittävän päätöksen hyväksymällä jääkiekon kehittämissuunnitelman.⁴³ Työn keskeinen johtopäätös oli se, että lajin nykymuodon eli lajin harrastajien palvelun rinnalle nostettiin lajin huippusuorituksista kiinnostuneen yleisön palvelu.⁴⁴ Tämän jälkeen Jääkiekkoliiton liittovaltuusto päätti kesäkuussa 1975 hyväksyä Jääkiekkoliiton ja Suomen Jääkiekkoliiga ry:n välisen sopimuksen, jossa liitto antoi liigalle oikeuden järjestää vuosittain kansallisen jääkiekkosarjan, jossa jokainen liigan jäsen on edustettuna yhdellä joukkueella.⁴⁵ Jääkiekkoliiga, jonka nimeksi muotoutui SM-liiga, aloitti toimintansa kesällä 1975 ja ensimmäinen SM-liigaottelukierros pelattiin 18.9.1975. Liigan perustaminen ja sopimuksella sinetöity työnjako jääkiekkoliiton kanssa merkitsi ensimmäisen itsenäisen ammattiuurheilun tähtävän sarjan käynnistymistä Suomessa. Itsenäisyys johti siihen, että jokainen liigaseura perusti emoseuran yhteyteen oman tukiyhdistyksen, jonka edustaja käytti päätösvaltaa liigahallituksessa. Huomionarvoista on, ettei ammatillisuudesta voitu puhua virallisesti. Sen estivät SVUL:n ja Suomen Olympiakomitean voimassa olleet amatöörisäännöt. Toisaalta kehittämissuunnitelmaa työstämässä ollut konsultti Pekka Juutilainen raportoi vuonna 1975 huippukiekkoilun keräävän Suomessa 6,5 miljoonan markan (5,4 miljoonaa euroa vuoden 2018 rahan arvossa) vuositulot, joista pelaajien palkkioihin arvioitiin kuluvan 2,7–3,0 miljoonaa markkaa (2,3–2,5 miljoonaa euroa vuoden 2018 rahan arvossa).⁴⁶

Koripalloliitossa pääsarjatoiminnan kehittäminen nousi voimakkaasti esille 1990-luvulla. Liiton organisaatioon perustettiin sekä miesten että naisten SM-yksiköt, jotka edistivät sarjojen toimintaa ja markkinointia. Vuoden 1997 aikana pääsarjaseurat ja Koripalloliitto solmivat yhteistyösopimuksen, jossa miesten SM-yksikkö sai itsemääräämisoikeutta, säilyen kuitenkin rakenteellisesti osana liittoa.⁴⁷ Toiminnan kehittämisen haasteita kuvasi se, että jo toisena toimintavuonna pääsarjaseurojen

edustajat jäivät pois yksikön työryhmistä ja heidät korvattiin asiantuntijajäsenillä. Tällä tavoin ohjattiin seurajohtajien työtä oman seuransa kehittämiseen. Yksikön toimesta tehtiin koripallon SM-sarjalle laatukriteerit ja 2000-luvun alussa laatumanuaali, joilla ohjeistettiin seurojen tapahtumamarkkinointia ja ottelujen toteutusta. Kokeneen koripallotoimijan mukaan laatuajattelu oli reilusti edellä aikaansa ja toiminnan tasoa pääsarjaseuroissa.⁴⁸ Lopulta todettiin, että yksikön oma varainhankinta ei riitä kattamaan toiminnan kuluja ja SM-yksikön toiminta ajettiin alas vuoden 2002 lopulla.

Pesäpallossa omaksuttiin uusia toimintamalleja voimakkaasti 1980-luvun alusta lähtien. Lajissa panostettiin voimakkaasti markkinointiin sekä uudistettiin lajiliiton toimintaa tavoite- ja projektijohtamisen mukaisesti. Liiton toimintakertomuksessa vuodelta 1990 oleva maininta: ”Idea siitä, että jokainen hyvä toimintaidea on syytä ’yhtiöittää’ on osoittautunut hyvin toimivaksi”⁴⁹, kertoo ajankohdan tunnoista. Pesäpallolla meni hyvin niin kentillä kuin kabineteissakin:

”Mutta kyllähän se on fakta että kaikki se nousu joka lähti sieltä 80-luvun alusta, se yleisömäärien valtava kasvu, 90-luvun alku oli aivan hulvatonta meininkiä. ... Ja siihenhän liitty sitten kaikki tää että perustettiin P-mediat joka hoiti sitä myyntiä ja markkinointia ja sitten kehitti televisiotuotantoa, ammattimaisesti todella ammattimaisesti. Yhdysvalloissa käytiin opiskele-massa kaikkee mitä siihen liittykään. Ja jatkeena tuli Superpesis Oy, kun todettiin että nyt tarvitaan tälle pesäpallon huippu-urheilulle oma veturi” (H4, pesäpallo)

Pesäpallossa paine ammattimaistumiseen syntyikin vahvasti pelin ulkopuolelta, lajin markkinoinnista käsin. Superpesis Oy syntyi markkinoinnin tarpeista. Yhtiössä superpesisseurat myös saivat paljon päätäntävaltaa muun muassa sarjajärjestelmiin liittyen. Vauhdin kasvun myötä tehtiin myös virhearviointeja, kuten lajin kehittäminen voimakkaasti silloisten huippuseurojen ehdoilla, jolloin ero lajin kärjen ja superpesiksen häntäpään välillä kasvoi entisestään.⁵⁰ Kun vielä Kaisaniemen Tiikerien lyhyt kahden kauden pelaaminen superpesiksessä (1997–1998) päättyi konkurssiin ja lajia ravistelleisiin sopupeleihin, koki pesäpallo historian-sa pahimman kriisin.

Sopupelien jälkeen pesäpallo teki lajiliiton johdolla voimakkaan ideologisen käännöksen, jossa aiemmin esillä olleet markkinointi, yhtiöittäminen ja asiakkuus vaihtuivat uudenlaiseen käsitykseen pesäpalloliikkeestä kansalaistoiminnasta ponnistavana yhteisönä.⁵¹ Eniten sopupelit koskettivat luonnollisesti huippupesäpalloa, joka menetti yleisöä, sponsoreita sekä uskottavuutta. Pitkään 2000-luvulle kestäneiden oikeuskäsittelyjen jälkeen, myös superpesiksen kehittämistä ohjattiin uuteen suuntaan. Ensimmäiseksi Superpesiksen ja Pesäpalloliiton toimintoja organisoitiin lähemmäksi toisiaan, toiseksi joukkueiden kehitystyötä alettiin toteuttamaan enemmän paikalliset olosuhteet ja pesäpallokulttuuri huomioiden. Linjaus on johtanut myös hallinnollisiin muutoksiin. Pesäpalloliitto on vähitellen hankkinut Superpesis Oy:n osakkeet itselleen ja omistaa kesällä 2019 noin 95 prosenttia osakkeista. Näin liitto on ottanut Superpesis-toiminnan omaan haltuun.

Uutena lajina salibandy rakensi omana mallinsa 1990-luvun lopulla. Liitto koki, että sen perustehtävänä on nuoriso- ja harrasteurheilun kehittäminen. Huippu-urheilu nähtiin tärkeäksi, mutta samalla muulla kuin harrastajien resursseilla rahoitettavaksi toiminnaksi. Liitto vertailu muiden lajien ratkaisuja ja päätyi perustamaan oman osakeyhtiön, SSBL Salibandy Oy:n vuonna 1998. Pääsarjaseuroja pyydettiin mukaan yhtiöön, mutta seurat kokivat, että niillä ei ole intressiä tai resursseja lähteä mukaan. Niinpä miesten ja naisten pääsarjojen sekä maajoukkue toiminnan markkinointioikeuksia varten perustettu yhtiö toimi täysin liiton hallinnassa. Seurojen rooli on virallistunut yhtiössä vasta vuoden 2019 aikana, kun epävirallisten seurakokousten rinnalle on perustettu johtoryhmä, johon seurat valitsevat omat edustajansa.⁵²

Liiton ja liigan työnjako jääkiekon haasteena

DiMaggion ja Powellin (1983) mukaan uusi nouseva organisatorinen kenttä eroaa kypsästä kentästä neljällä ulottuvuudella: se sisältävää vähemmän vuorovaikutusta organisaatioiden välillä, valta-asemat ja koalitiot ovat vasta muodostumassa, informaatiota jaetaan vähän organisaatioiden kesken sekä organisaatiot eivät ole vielä löytäneet yhteisesti jaettua

identiteettiä ja olemassaolon perustaa.⁵³ Vaikka jääkiekossa oli päästy sopuun liigakiekon eriyttämisestä liiton muusta toiminnasta, vei uuden mallin muototutuminen aikaa. 1980-luvun kriiseissä ja neuvotteluissa oli selvästi kyse nousevan organisatorisen kentän haasteista.

Jääkiekon SM-liiga ry:stä tuli kansallisen huippukiekkoilun katto-organisaatio, jonka toimitusjohtajaksi valittiin Kalervo Kummola. Hänen johdollaan SM-liigaan tuotiin uusina elementteinä pelaajasiirtojärjestelmä, play offs -pelit sekä erilaisia markkinointimalleja.⁵⁴ Liigayhdistys perusti oman taloutensa vahvasti oman bingotoiminnan tuottojen varaan. Jo 1970-luvun aikana liigayhdistys pystyi antamaan seuroille myös taloudellista vastiketta tukemalla valmentajien palkkausta sekä korvaamalla erotuomarikuluja. Toisaalta liigayhdistys sitoutui maksamaan korvausta liitolle ylimmän sarjatason toiminnasta.

SM-liigan ja Jääkiekkoliiton väliset jännitteet ilmenivät kamppailuna liiton johtaman maajoukkue toiminnan ja liigan pelien yhteensovittamisesta. Maajoukkueen ohjelma oli 1980-luvullakin vielä laaja ja törmäyksiä liigaohjelman kanssa sattui. Kun suomalaiset pelaajat herättivät mielenkiintoa ulkomailla ja 1980-luvun alussa tähtipelaajia siirtyi Pohjois-Amerikkaan, eikä maajoukkue menestynyt toiveiden mukaisesti, puitiin lajin tilaa sekä liiton ja liigan välistä suhdetta usein. Yhtenä vastauksena esiin nousseisiin haasteisiin jääkiekkoliitto ja liigayhdistys käynnistivät yhdessä Suomen urheiluopistolla jääkiekon SVUL:n urheilujohdon koulutusohjelman, JOTAVA -prosessin, jonka tavoitteiksi asetettiin jääkiekon päämäärien ja tavoitteiden selkeyttäminen, lajin sisäisen yhteistyön kehittäminen sekä lähtökohtien hakeminen mahdollisille organisaatiomuutoksille.

Jääkiekkoliiton ja liigan väliseksi yhteistyöorganisaatioksi perustettiin huippukiekon johtoryhmä vuonna 1985. Se oli keino parantaa eri tahojen välistä vuoropuhelua ja löytää yhteisiä päämääriä.⁵⁵ Johtoryhmä perustettiin myös Liiga ry:n alaisuuteen valmistelemaan päätöksiä liigahallitukselle. Johtoryhmässä liigan operatiiviset johtajat pääsivät vaihtamaan kokemuksia ja käsityksiä jääkiekon ammattimaisesta johtamisesta. Aiemmin päätökset ja viestit liigasta olivat tulleet liigahallituksessa istuneiden omistajatahojen kautta.

Sisäisesti liigan joukkueiden kirjo oli laaja. Liigan toisen kauden alussa syksyllä 1976 liigajoukkueiden taustayhteisössä oli kaksi osakeyhtiötä

(Ilves-markkinointi Oy ja KOO-VEE edustus Oy) ja kahdeksan rekisteröityä yhdistystä. Yhteisten sääntöjen ja toimintakäytäntöjen luominen sekä joukkueiden ”pitäminen ruodussa” vaati paljon työtä etenkin liigan toimitusjohtajalta. Jääkiekko oli jo 1980-luvulla noussut suureksi lajiksi ja SM-liiga tarjosi uudenlaista näkyvyyttä lajissa mukana olleille henkilöille. Intensiivisyys sekä suuret panokset ja paineet näkyivät myös reaktioina liigaa ja sen toimintaa kohtaan: ”Usein joutui toteamaan, että nämä säännöt on pojat päätetty aivan teidän kesken, minä vain toteutan niitä.” (H10, jääkiekko)

2000-luvun yleisöurheilu globalisoituu

Yleisön kiinnostus lajia kohtaan on välttämätön edellytys sille, että toimintaan voidaan hankkia resursseja sponsori- ja mediasopimusten kautta. 2000-luvulla urheilun tarjonta eri medioista on kasvanut räjähdysmäisesti. Suurimpien lajien ammattilaisliigat ovat kasvaneet globaaleiksi toimijoiksi ja samalla lajin näkyvimmistä urheilijoista on tullut megatähhtiä. Esimerkiksi koripallossa Pohjois-Amerikan ammattilaisliiga, National Basketball Association (NBA), suunnittelee yhdessä kansainvälisen koripalloliiton kanssa ammattilaisliigan perustamista Afrikkaan.⁵⁶

Suomessakin kansainvälinen kehitys on huomattu. Siinä missä 1980-luvun ammattimaistuva liigatoiminta kamppaili paikallisten resurssien hyödyntämisessä, ovat liigat 2000-luvulla kääntäneet katseita Eurooppaan, salibandy toiveita jopa Aasiaan:

”mutta meillähän voi olla miljoonayleisöjä tuolla maailmalla. Tää laji kasvaa Aasiassa aikamoisella vauhdilla, ja tänä päivänä tommonen, niin kun se mahdollisuus että liveinä tai sitten voi katsoa jälkikäteen, niin sehän ei oon mikään ongelma järjestää. Et meillähän on kuitenkin maailman parasta salibandyä” (H1, *salibandy*)

Urheilun ja median suhde muuttui Suomessa 1980-luvun puolivälissä, kun televisio- ja radiokanavien omistaminen avautui vuonna 1985. Aiemmin TV-lähetysten koettiin vähentävän jääkiekkoa paikan päällä seuraavien katsojien määrää ja etenkin Yleisradion mainoksettomiin ja

heikosti korvattuihin lähetyksiin suhtauduttiin jopa kriittisesti. Uudenlaisessa tilanteessa median kaupalliset mahdollisuudet noteerattiin ja SM-liiga teki televisioinnista sopimukset kaudelle 1987-88 sekä Yleisradion että Kolmostelevisiion kanssa. Yhteensä televisioitiin 13 liigapeliä.⁵⁷

Televisioinnin ja mainonnan vapautuminen loi myös muille lajeille uusia mahdollisuuksia. Kanavien lukumäärä ja mainonnan merkitys kasvoivat ja lopulta ottelujen televisiointi oli mahdollisuus toteuttaa itse oman kanavan kautta. Esimerkiksi Koripallon suosio televisioviihteenä kasvoi 1990-luvulla, kun SM-sarjan pelejä näytettiin PTV4-kanavalla sekä valikoituja pelejä myös YLE:n kanavilla.⁵⁸ Laji teki ensimmäisen pidemmän, kolmevuotisen, televisiointisopimuksen MTV3:n kanssa vuonna 2000⁵⁹, jonka jälkeen televisiointi siirtyi Urheilukanavalle vuonna 2004 ja Urho TV:lle vuonna 2009.⁶⁰ Lopulta Koripallon toimijat aloittivat TV-tuotannon itse. KorisliigaTV aloitti lähetykset lokakuussa 2014, jonka jälkeen liigaa on esitetty joko KorisliigaTV:ssä, Veikkaus-TV:ssä, ISTV:ssä tai Ylellä.⁶¹

Jääkiekon yleisösuosio näkyy myös lajin mediasopimuksissa. MTV3-konsepti SM-liiga Hockey Night oli 1990-luvun ilmiö. 2000-luvulla jääkiekon SM-liigan oikeudet ovat olleet Nelosen (2005–2018) ja lopulta Telian (2018–2023) hallussa ja katselu on siirtynyt pääasiassa maksullisille kanaville. Mediakentän moninaistuminen on muuttanut sopimukset mediasopimuksiksi, joissa mediakonsernit pyrkivät hyödyntämään urheilulajeja mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Suosituimmille lajeille, kuten jääkiekolle, muutos on merkinnyt aiempaa selvästi suurempia mediasopimustuloja, mutta myös oikeuksien omistajien tarkempaa valvontaa tuotteen laadusta ja sen kehittämisestä.

Ammattiurheilu oli pitkään kansallisten sarjojen sisäistä kamppailua. Vaikka seurajoukkueiden Euroopan Cup -kilpailu sai alkunsa koripallossa jo vuonna 1958 ja vastaava cup-kilpailu jääkiekossa vuonna 1965, jäivät ne alkuvuosina Suomessa selvästi kansallisten sarjojen varjoon. Vilkkainta seurajoukkueiden kansainväliset pelit olivat koripallossa, jossa suomalaiset osallistuivat Euroopan eri sarjojen lisäksi Pohjois-Euroopan liigaan sekä Ruotsi-Suomi -liigaan 1990-luvun lopulla.

2000-luvulla globalisaatio on kuitenkin merkinnyt kansallisten liigojen avautumista kansainväliseen kilpailuun. Kun aiemmin yksittäiset pe-

laajat ja valmentajat siirtyivät ulkomaille, on 2000-luvulla nähty kokonaisten joukkueiden siirtymisiä liigasta toiseen. Koripalloon on syntynyt huippuseurojen omistama Euroleague Basketball (EB)⁶² ja jääkiekossa eurooppalais-aasialaista KHL -liigaa (Kontinental Hockey League) on pelaa kaudella 2019-20 joukkueita Venäjältä, Valko-Venäjältä, Kiinasta, Latviasta, Suomesta ja Kazakstanista.⁶³

Kansainvälisyyden merkitys SM-liigan toiminnassa kasvoi 2000-luvulla. Toimenpiteet eurooppalaisen jääkiekon ammattilaisliigan aikaansaamiseksi käynnistyivät sekä kansainvälisen jääkiekkoliiton (IIHF) että kansallisten liigojen toimesta. SM-liigan liigahallitus päätti liittyä mukaan Euroopan mestariliigan, Champions Hockey League (CHL), kehitystyöhön toukokuussa 2007.⁶⁴ CHL-liiga käynnistyi kaudelle 2008/-09 16 joukkueella ja korvasi IIHF:n aiemmin organisoineen IIHF European Champions Cup:n, mutta sarjan toiminta katkesi yhden kauden jälkeen. Vuosien 2008–2009 aikana viisi suomalaista suurseuraa osallistui ruotsalaisten aloitteesta keskusteluihin ns. Pohjoismaisesta liigasta. Vaikka liiga lopulta kariutuikin, aikaansai prosessi vakavaa keskustelua suomalaisen liigayhteisön sisällä: mitä tapahtuisi, jos joku joukkue tai joukkueet poistuisivat SM-liigasta?⁶⁵

Pari vuotta myöhemmin Saksan, Ruotsin, Suomen, Slovakian, Tšekin ja Sveitsin kansalliset liigat perustivat Hockey Europe -intressiryhmittymän, jonka tavoitteena oli tiivistää jäsenten yhteistyötä kovenevassa kilpailussa NHL:n ja KHL:n kanssa.⁶⁶ Kansalliset liigat organisoivat uudenlaisen eurooppalaisen sarjamuodon, European Trophyn, kaudelle 2009/-10. Liigan joukkuemäärä oli aluksi 18, mutta päättyi lopulta 32 joukkueeseen tällä nimellä toimineen sarjan viimeisellä kaudella 2012/-13. Lopulta eurooppalainen sarja nimettiin Champions Hockey Leagueksi (CHL) ja käynnistyessään kaudella 2014/-15 siihen osallistui 44 joukkuetta 12 eri maasta.

Suomen SM-liiga otti strategiassaan vuosille 2011–2014 kantaa kansainväliseen yhteistyöhön ja toiminnan laajenemiseen. Kansainvälisyys nähtiin sekä uhkana että mahdollisuutena. Strategiassa jatkuvuutta hallittiin yhteistyölle Ruotsin Elitserienin kanssa sekä sopimusyhteistyölle NHL:n kanssa, joka takaisi kasvattajakorvaukset suomalaisille seuroille. Kansainvälisen ja kansallisen jääkiekkoliiton toivottiin jatkavan

CHL-sarjan kehitystyötä ja toisaalta sopeuttavan maajoukkueen Euro Hockey Tour -turnauksia liigaseurojen toimintaan. Yhteistyö KHL-liigan kanssa toivottiin tiivistyvän uudelleen käynnistyvän CHL-sarjan kautta. Strategiassa liigaseurojen kansainvälisen yhteistyön organisointi haluttiin keskittää SM-liiga Oy:lle, jossa sovitaan, ketkä asioita neuvottelevat ja millä valtuuksilla.⁶⁷

30.10.2013 Liigahallitus myönsi Jokerit Oy:lle luvan siirtyä pelaamaan KHL-liigaan.⁶⁸ Noin viisi vuotta aiemmin liigassa keskustelua herättänyt teema toteutui ja liigasta poistuu yleisömäärillä ja taloudella mitattuna yksi suurseuroista. Jokereiden poistuminen myös näkyi liigan kokonaiskatsojamäärissä, jotka kääntyivät laskuun. Kansainvälistyminen ja CHL-otteluiden merkitys seuroille ja niiden talouksille tunnustetaan yhä laajemmin.

Johtopäätökset

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on analysoida lajien kansallisessa rakenteessa ammattimaistumisen seurauksena tapahtuneita muutoksia ja jaksotella suomalaisen joukkueurheilun ammattimaistumista vuosina 1975–2018. Keskeinen joukkuelajien ammattuurheilun rakenne, liiga, on itsenäinen lajiliiton toiminnasta ainoastaan jääkiekossa. Pesäpallossa Superpesis Oy perustettiin yhteistyössä liiton ja pääsarjaseurojen kesken. Se sai aluksi paljon päätösvaltaa liigan hallinnointiin, mutta 2010-luvulla toiminta on otettu lajiliiton haltuun. Salibandyssä liiga on toiminut erillisen liiton 100 %:sti omistaman markkinointiyhtiön alla. Koripallossa SM-koris/korisliiga on toiminut aina liiton hallinnassa.

Tutkimuksen keskeiset tulokset on tiivistetty kuvioon 3, jossa joukkueurheilun ammattimaistumisen kaudet jaetaan 1) yksilöiden ammattimaistumiseen 1970-luvulta lähtien, 2) organisaatioiden, liigaseurojen ammattimaistumiseen ja kaupallistumiseen 1990-luvulta lähtien sekä 3) systeemien, eli liigayhteisöjen ammattimaistumiseen ja globalisoitumiseen 2010-luvulta lähtien.

KUVIO 3. Joukkueurheilulajien ammattimaistumisen kaudet Suomessa 1975–2018.

Ammattimaistumisella tarkoitetaan laadukasta ja jatkuvasti paranevaa tekemistä. Suomalaisessa joukkueurheilussa koko ajan paremmin tekemisen mentaliteetti käynnistyi itse pelistä. Aluksi pelaajista ja pienellä viiveellä myös valmentajista tuli ammattilaisia, joille maksettiin taloudellista korvausta. Valmennukseen käytettävä aika ja osaaminen lisääntyivät. Pelin taso nousi ja kiinnostus heräsi myös laajemman yleisön silmissä. Itse pelin ja sen toimijoiden ammattimaistuminen käynnistyi 1970-luvulla, huipentuen 1990-luvun lopulla, kun pelaajista tuli täysammattilaisia.

Jotta urheilu voi olla ammattimaista, tarvitaan lisää resursseja. Lisäresursseja voidaan puolestaan saada tuotteistamalla ja kaupallistamalla toimintaa. Jääkiekkoseurat eriyttivät liigatoiminnan emoseurasta jo SM-liigan perustamisen yhteydessä, mutta organisaatioiden ammattimaistuminen käynnistyi toden teolla vasta 1990-luvulla, jolloin yhdistyspohjaisista seuroista siirryttiin yritystoimintaan. SM-liigan ja sen

osakkaiden, liigaseurojen, yhtiöittäminen vuonna 2002 merkitsi siirtymistä avoimen kaupalliseen ammattiurheilun aikaan.

Ammattiurheilun kysyntä ja tarjonta viihteenä on lisääntynyt valtavasti. Ammattimaistumisen ja kaupallistumisen rinnalle on etenkin 2010-luvulla noussut globaali seurojen ja liigojen välinen kilpailu. Jotta kansallinen urheilu menestyy kilpailussa, tarvitaan systeemistä ammattimaistumista. Ammattiurheilun kansallisella kentällä tulee olla selkeä rakenne, sovitut säännöt ja roolit sekä toimintatavat, joiden kautta laji tai liigaseurat voivat hakea laajempia markkinoita ulkomailla. Jääkiekon ammattimaistuminen on selvästi muita lajeja pidemmällä nimenomaan koko järjestelmän tasolla.

Vaikka huippu-urheilun väitetään ammattimaistuneen ja kaupallistuneen läpeensä, tämä tutkimus osoittaa, kuinka eri tavoin lajien johto on ammattimaistumiseen suhtautunut ja kuinka erilaisia rakenteita ammattimaistumisprosessin seurauksena lajeihin on syntynyt. Lajeista jääkiekko teki rohkean ratkaisun eriyttäessään SM-liigatoiminnan harastetoiminnasta muita aiemmin. Olosuhteiden kehittäminen, pelin ja organisaatioiden ammattimaistuminen sekä lajin kaupallistuminen ovat tähän saakka vahvistaneet lajin asemaa ja suosiota kansallisesti. Globalisoituminen on tuonut lajiin uusia ulottuvuuksia, jotka ovat hieman laskeneet yleisömääriä liigassa, mutta avanneet ovia kansainväliseen liigatoimintaan. Näiden vaikutuksia SM-liigaan ei voida vielä nähdä.

Muissa tutkituissa lajeissa ammattimaistumiskehitykseen on sisältynyt enemmän ylä- ja alamäkiä. Niin pesä- ja koripallossa kuin salibandyssäkin ylimmän sarjatason itsenäistymisestä on keskusteltu usein ja eriasteisia muutoshankkeita toteutettu, mutta varsinainen läpimurto ammattilaissarjan organisoinnissa ei ole toteutunut. Näissä lajeissa sarjatoiminnan hallinnointi kokonaisuutena (ns. avoin sarjamuoto) nähdään arvona, josta ei haluta jääkiekon tapaan luopua. Myös tietty realismi ammattilaissarjatoiminnan taloudellista vaatimuksista ja riskeistä on vähentänyt intoa liigatoiminnan eriyttämiseen.

Toisaalta liigatoiminnan ulkoistamiseen lajiliiton toiminnasta vaaditaan seurojen aloitteellisuutta, keskinäistä yhteistyötä sekä yhteistä visiota toimivasta liigasta. Esteenä on usein liigaseurojen erilaisuus. Lajissa voi olla muutama ammattimaisesti toimiva seura, jotka haluaisivat ammattimaistaa liigatoimintaa, mutta samalla liigassa pelaa seuroja, joissa

toiminta on lähes kokonaan vapaaehtoisten varassa. Myös lajiliiton intressinä on ensisijaisesti koko lajin harrastajatoiminnan palvelu ja kehittäminen. Kun lajiliitto vielä konkreettisesti toteuttaa lajin maajoukkuetoimintaa, ei liigatoiminnan voimakasta tukemista koeta kuuluvaksi liiton tärkeimpien tehtävien joukkoon.

Artikkelin alussa nostettiin esille jännite amatörismin ja ammattilaisuuden välillä. Tulosten perusteella voidaan väittää, että ammattilaisuus on kukistanut amatörismin yksilötasolla. Tässä merkityksessä amatörismin aikakausi suomalaisessa urheilussa kesti virallisesti 93 vuotta. Vuonna 1907 urheilujärjestö teki päätöksen amatöörisääntöjen käyttöön otosta, joka määritteli urheilemisen harrastukseksi. Vuonna 2000 astui voimaan laki urheilijan tapaturma- ja eläketurvasta, jossa urheilijan ammatti legitimoitiin. Urheilemisen muuttuminen harrastuksesta työksi on kuitenkin vain yksi tulkinta ammattimaistumisesta. ”Ammattimaista, mutta amatööripohjalta” (H1, salibandy), tutkimukseen haastatellun urheilujohtajan kuvaus lajin kokonaisuudesta kuvaa laajemmin suomalaisen urheilun tilaa.

Tämä tutkimus avaa uusia näkökulmia urheilun ammattimaistumisen jatkotutkimukseen. Yksilötasolla erilaisten ammattilaisten määrä joukkueurheilussa kasvaa. Näiden työntekijöiden analysointi tarjoaisi mahdollisuuksia ymmärtää ammattimaistumista, sen muotoja ja seurauksia mikrotasolla. Organisaatioiden ja systeemien tasolla ammattimaistumista tulisi tarkastella toimijoiden ja rakenteiden välisen yhteistoiminnan raaka-aineena, josta käytävät kamppailut muokkaavat kenttää.

Lähdeviitteet

- 1 Aimo Halila ja Paul Sirmeikkö, *Suomen Voimistelu- ja Urheiluliitto, SVUL 1900–1960*. Suomen Voimistelu- ja Urheiluliitto, 1960, 120.
- 2 Leena Laine, *Vapaaehtoisten järjestöjen kehitys ruumiinkulttuurin alueella Suomessa v. 1856–1917*. Liikuntatieteellisen seuran julkaisu 93 B. Liikuntatieteellinen seura, Helsinki, 1984.
- 3 Jon Beech and Simon Chadwick, "Introduction: the commercialisation of sport". *The Business of Sport Management, Second edition*. Edited by John Beech and Simon Chadwick. Essex, Pearson, 2013, 15.
- 4 Matthew P. Llewellyn and John G. Gleaves. J. *The Rise and Fall of Olympic Amateurism*. University of Illinois Press, Urbana, Chigaco and Springfield, 2016.
- 5 Christoph Bertling, "The loss of Profit? The rise of Professionalism in the Olympic Movement and the Consequences for National Sport Systems". *Journal of Olympic History, The Official Publication of the International Society of Olympic Historians*, 2007, 15 (2), 50–52; Sarah Teetzel, "Charting the Charter. An Analysis of Eligibility Rules and the Olympic Games". *Olympika XX*, 2011, 31–54; Leif Yttergren, "Siegfried Edström and the Nurmi Affair of 1932: The struggle of the Amateur Fundamentalists Against Professionalism in the Olympic Movement". *Journal of Olympic History, The Official Publication of the International Society of Olympic Historians*, 2007, (3), 21–31.
- 6 *The International Olympic Committee one hundred years; 1894–1994: the idea, the presidents, the achievements*, Volume I, 234–244. International Olympic Committee, Lausanne, 1996, 234–244.
- 7 William J. Morgan, "Amateurism and Professionalism as Moral Languages: In Search of a Moral Image for Sport". *Quest*, 1993, 45(4), 470–493; Karin Wikberg. *Amatör eller professionist? Studier rörande amatörfrågan i svensk tävlingsfrågan 1903–1967*. SISU idrottsböcker, Stocholm, 2005, 34–37.
- 8 Antero Heikkinen, *Ammattilaisesta amatööriksi. Suomen Hiihtourheilun ensivaihe*. Gummerus, Oulu, 1977.
- 9 Anna-Liisa Ojala, *Tutkimus suomalaisten lumilautailijoiden uria raamittavista asenteista, olosuhteista ja resursseista*. Studies in sport, physical education and health 219. University of Jyväskylä, 2015; Kalle Rantala, "Jaakko Mikola Ammattivalmentajana 1924". *Kasvatus ja aika*, 2017, 11 (2), 52–67; Kalle Rantala, "Painin ja yleisurheilun ammattivalmentajat Suomessa ennen toista maailmansotaa". *Liikunta & Tiede*, 2014, 51 (6), 34–40; Jouni Lavikainen, *Amatööräkysymys ja ammattilaisuuden uhka suomalaisessa kilpaurheilussa 1907–1932*. Helsingin Yliopisto, pro gradu -tutkielma, 2011.
- 10 Trevor Slack, "Theoretical diversity of voluntary sport organization". *International Review for the Sociology of Sport*, 1994, 20, 145–166; Trevor Slack and Bob Hinings, "Understanding Change in National Sport Organizations: An Integration of theoretical perspectives". *Journal of Sport Management*, 1992, 6, 114–132; Lucie Thibault, Trevor Slack, Bob Hinings, "Professionalism, structures and systems: the impact of professional staff on voluntary sport organizations". *International Review for the Sociology of Sport*, 1991, 26–72, 83–99.

- 11 Pasi Koski ja Juha Heikkala, *Suomalaisten urheiluorganisaatioiden muutos. Lajiliitot professionaalistumisen prosessissa*. Jyväskylän yliopisto. Liikunnan sosiaalitieteiden laitos, tutkimuksia No 63/1998, 35.
- 12 Kaisa Ruoronen, Christoffer Klenk, Torsten Schlesinger, Emmanuel Bayle, Josephine Clausen, David Giauque & Siegfried Nagel, "Developing a conceptual framework to analyse professionalisation in sport federations". *European Journal for Sport and Society*, 2016, Vol. 13 No. 1, pp. 55–74; Siegfried Nagel, Torsten Schlesinger, Emmanuel Bayle & David Giauque, "Professionalisation of sport federations – a multi-level framework for analysing forms, causes and consequences". *European Sport Management Quarterly*, 2015, 15:4, 407–433.
- 13 Mathew Dowling, Jonathon Edwards and Marvin Washington, "Understanding the concept of professionalization in sport management research". *Sport Management Review*, 2014, vol. 17, issue 4, 520–529.
- 14 Paul J. DiMaggio and Walter W. Powell, "The Iron Cage Revisited: Institutional Isomorphism and Collective Rationality in Organizational Fields". *American Sociological Review*, 1983 Vol. 48, No. 2, 148.
- 15 Richard W. Scott, *Institutions and Organizations*, Thousand Oaks, CA, Sage, 2008.
- 16 Danny O'Brien, Trevor Slack, "An analysis of Change in an Organizational Field: The Professionalization of English Rugby Union". *Journal of Sport Management*, 2003, 17, 417–448; Jonathon R. Edwards, Marvin Washington, "Establishing a 'Safety Net': Exploring the Emergence and Maintenance of College Hockey Inc. and NCAA Division I Hockey". *Journal of Sport Management*, 2015, 29, 291–304.
- 17 Llewellyn and Gleaves 2016, 64–97.
- 18 H9 (jääkiekko)
- 19 Jouni Lavikainen, "Ammatiksi jääkiekkoilija". Teoksessa Markku Jokisipilä, Jouko Kokkonen, Kalle Rantala & Ossi Viita (toim.). *Koko kansan leijonat. Suomi-kiekon historia*. Docendo, Jyväskylä, 2018, 202–203.
- 20 Matti Wacklin, *Kirvesrinnat – Tapparan tarina*. Karisto Oy:n kirjapaino, Hämeenlinna, 2005.
- 21 Wacklin 2005, 107–113; Markku Jokisipilä, "Heittopussista punakoneen kaatajaksi, amatöörikerhosta ammattilaisorganisaatioksi, vuodet 1965–1988". Teoksessa Markku Jokisipilä, Jouko Kokkonen, Kalle Rantala & Ossi Viita (toim.). *Koko kansan leijonat. Suomi-kiekon historia*. Docendo, Jyväskylä, 2018, 174–175.
- 22 Erkki Vasara, *Koritalkoot. Puoli vuosisataa järjestäytynyttä koripallourheilua Suomessa 1939–1989*. Suomen Koripalloliitto, Helsinki 1990, 260.
- 23 Vasara 1990, 263–267; H6 (koripallo).
- 24 H6 (koripallo).
- 25 Hannu Itkonen, *Kenttien Kutsu. Tutkimus liikuntakulttuurin muutoksesta*. Tammer-paino, Tampere 1994, 283–294.
- 26 H1 (salibandy).
- 27 Sosiaali- ja terveysministeriö, *Ammattiurheilijoiden Sosiaaliturvayöryhmän raportti*. Sosiaali- ja terveysministeriö raportteja ja muistioita 2013:41, 7.

- 28 *Laki urheilijan tapaturma- ja eläketurvasta annetun lain muuttamisesta 230/2016*. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20160230>. Luettu 25.10.2019.
- 29 Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö 2013, 7–8.
- 30 Ari Mennander ja Pasi Mennander, Liigatähdet. Gummerus Kirjapaino, Jyväskylä, 2004, 184–189.
- 31 H4 (pesäpallo); H7 (koripallo).
- 32 H4 (pesäpallo).
- 33 H2 (salibandy).
- 34 Kalle Rantala, ”Jääkiekon nousu ja uho, vuodet 1989–2018”. Teoksessa Markku Jokisipilä, Jouko Kokkonen, Kalle Rantala & Ossi Viita (toim.). *Koko kansan leijonat. Suomi-kiekon historia*. Docendo, Jyväskylä. 2018, 246–247; 263–264.
- 35 Mennander ja Mennander 2004, 234–267.
- 36 Mennander ja Mennander 2004, 295.
- 37 *Urheilun verotustyöryhmän muistio*. Valtiovarainministeriön työryhmämuistiota 1998:17.
- 38 Mennander ja Mennander 2004, 307
- 39 Lois P. Cain and David D. Haddock, “Similar Economic Histories, Different Industrial Structures: Transatlantic Contrasts in the Evolution of Professional Sports Leagues”. *The Journal of Economic History*, 2005, vol 65, nro 4, 1117.
- 40 Jokisipilä 2018, 115–205.
- 41 *Jääkiekon kehittämissuunnitelma*, osa 1. raportti. Suomen Jääkiekkoliitto, liittohallituksen pk maaliskuu 1975, 4. Suomen Urheiluarkisto, Helsinki.
- 42 Jokisipilä 2018, 154–159.
- 43 Jokisipilä 2018, 155.
- 44 *Jääkiekon kehittämissuunnitelma 1975*, osa 1. raportti. Suomen Jääkiekkoliitto, liittohallituksen pk maaliskuu 1975, 4. Suomen Urheiluarkisto, Helsinki.
- 45 *Sopimus*. Suomen Jääkiekkoliitto, liittohallituksen pk kesäkuu 1975. Suomen urheiluarkisto, Helsinki.
- 46 Pekka Juutilainen, 1975. Huippukiekkoilun talouden tarkastelua, alustus liigatyöryhmälle 1.4.1975. liittohallituksen pk huhtikuu 1975, liitteet. Suomen Urheiluarkisto, Helsinki. Rahan arvo on muutettu Tilastokeskuksen rahanarvomuunnimella, joka perustuu elinkustannusindeksiin; <https://www.stat.fi/tup/laskurit/rahanarvonmuunnin.html>. Luettu 9.10.2019.
- 47 Toimintakertomus 1997, 25. Suomen Koripalloliitto. Suomen Urheiluarkisto, Helsinki.
- 48 H6 (koripallo).
- 49 Toimintakertomus 1990, 4. Suomen Pesäpalloliitto. Suomen Urheiluarkisto, Helsinki.
- 50 H4 (pesäpallo).
- 51 Toimintasuunnitelma 2000. Voimaa pesikseen – pesiksestä voimaa. Suomen Pesäpalloliitto 2000. Urheiluarkisto.
- 52 H2 (salibandy).
- 53 DiMaggio & Powell 1983, 147–160.

- 54 Mennader ja Mennander 2004, 25.
- 55 KT-suunnitelma vuosille 1985–88, s. 1. Suomen Jääkiekkoliitto. Suomen Urheiluarkisto, Helsinki.
- 56 <https://pr.nba.com/nba-fiba-basketball-africa-league/>. Luettu 23.9.2019.
- 57 Mennander ja Mennander 2004, 205.
- 58 Toimintakertomus 1992, 43. Suomen Koripalloliitto. Urheiluarkisto.
- 59 Toimintakertomus 1999, 24. Suomen Koripalloliitto. Urheiluarkisto.
- 60 Toimintakertomus 2009, 45. Suomen Koripalloliitto. Urheiluarkisto.
- 61 Vuosikertomus 2014, 8. Suomen Koripalloliitto.
- 62 <https://www.euroleaguebasketball.net/euroleague-basketball/about>. Luettu 11.12.2019
- 63 <https://en.khl.ru/official/about/>. Luettu 24.10.2019.
- 64 Liigahallituksen pöytäkirja, LH 8/07. 8.5.2007. SM-liigan päätösasiakirjat, SM-Liiga, Helsinki.
- 65 Liigahallituksen pöytäkirja, LH 9/08, 18.6.2008. SM-liigan päätösasiakirjat, SM-liiga, Helsinki.
- 66 “Ice Hockey Leagues Form Interest Grouping”. Luther. Press release 2009. https://www.luther-lawfirm.com/uploads/tx_fwluther/229_01.pdf. Luettu 3.9.2019.
- 67 Liigahallituksen pöytäkirjat LH 7/09–10. 23.6.2010. SM-liigan päätösasiakirjat, SM-liiga, Helsinki.
- 68 Liigahallituksen pöytäkirjat LH 3/13-14. 30.10.2013. SM-liigan päätösasiakirjat, SM-liiga, Helsinki.